

Rhif Ymchwil Gymdeithasol: 50/2019

Dyddiad cyhoeddi: 12/11/2019

Gwerthusiad o'r Prosiect Clwstwr Cyflenwi mewn Ysgolion

Crynodeb o'r Adroddiad Terfynol

1. Cyflwyniad

- 1.1 Ym mis Gorffennaf 2018, comisiynwyd Ymchwil Arad gan Lywodraeth Cymru i werthuso'r Prosiect Clwstwr Cyflenwi mewn Ysgolion (y Prosiect). Roedd Llywodraeth Cymru wedi darparu cyllid grant am ddwy flynedd i 18 o brosiectau peilot clwstwr mewn ysgolion ar draws 15 awdurdod lleol, er mwyn treialu dulliau o gyflogi athrawon ychwanegol i reoli trefniadau cyflenwi ar gyfer absenoldebau (wedi ei gynllunio neu heb ei gynllunio). Roedd pob clwstwr yn cynnwys grŵp o ysgolion o fewn awdurdod lleol gydag un ysgol wedi'u phennu i arwain a bod yn brif ddeiliad y grant. O fis Medi 2017 rhoddwyd cyllid ar ffurf grant i glystyrau a fyddai'n talu 100 y cant o gostau'r prosiect; yn ystod Blwyddyn 2 (o fis Medi 2018), rhoddwyd cyllid i glystyrau am 75 y cant o'r costau. Amcan arall y Prosiect oedd adeiladu capasiti'r gweithlu drwy gyflogi athrawon a oedd wedi cymhwyso'n ddiweddar.
- 1.2 Mae natur peilot y Prosiect yn cynnig cyfle arbennig i adnabod gwersi sy'n berthnasol i'r diwygiadau presennol i'r system addysg yng Nghymru ac o ran yr ysgogiad i gydweithio ar lefel ranbarthol. Mae'r gwerthusiad annibynnol hwn yn cynnig asesiad o ddyluniad, gweithrediad a chanlyniadau'r Prosiect a'i nod yw darparu dysgu ar gyfer polisiâu ac arfer yn y maes hwn yn y dyfodol.
- 1.3 Dros y blynyddoedd diwethaf, mae nifer o gyhoeddiadau a datblygiadau wedi blaenoriaethu gwella darpariaeth cyflenwi ac addysgu yng Nghymru, gan gynnwys treialu model rhanbarthol cydweithredol ar gyfer darparu gwasanaeth athrawon cyflenwi. O fis Medi 2019, bydd Fframwaith y Gwasanaeth Caffael Cenedlaethol ar gyfer Athrawon Cyflenwi yng Nghymru yn weithredol, ac mae gwaith y Grŵp Rheoli Llwyth Gwaith a Lleihau Biwrocratiaeth yn ystyried rheoli lles a llwyth gwaith y gweithlu.

1.4 Canlyniadau disgwyledig y Prosiect oedd:

- Gweithredu trefniadau amgen ac arloesol sy'n rhoi sylw i gyflenwi yn ystod absenoldebau mewn ysgolion (absenoldebau wedi'u cynllunio a heb eu cynllunio);
- Cynorthwyo athrawon ANG sydd mewn rolau cyflenwi tymor byr, o ran eu datblygiad proffesiynol a'u cadw;
- Cefnogi arbedion effeithlonrwydd, yn dangos tystiolaeth o werth ychwanegol ac arbedion posibl o ran y costau;
- Hyrwyddo arfer gorau ym maes cydweithio a chydweithredu ar draws clystyrau ysgolion.

1.5 Mabwysiadwyd methodoleg dulliau cymysg ar gyfer y gwerthusiad, a chynigiwyd cyfleoedd i'r holl glystyrau a'r prif randdeiliaid gyfrannu. Roedd y dull hwn yn cynnig cyfle i wneud gwaith dadansoddi dyfnach a chadarnhau canfyddiadau. Cwblhawyd cyfweiliadau gyda holl ysgolion arweiniol y clystyrau, 25 o athrawon ychwanegol a 24 o randdeiliaid eraill; cwblhaodd 34 o ysgolion eraill o'r clystyrau arolwg arlein yn ystod y gwerthusiad. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau'r ymchwil a gynhaliwyd rhwng mis Medi 2018 a mis Gorffennaf 2019, ac mae'n canolbwyntio ar weithrediad ac effaith y Prosiect yn ystod blynyddoedd 1 a 2. Cyhoeddir adroddiad dilynol ym mis Medi 2020, a fydd yn ystyried effaith y Prosiect dros y tymor hwy

2. Canfyddiadau allweddol

Rheoli a gweithredu

Ymgysylltu a recriwtio

2.1 Hysbyswyd clystyrau o'r Prosiect gan awdurdodau lleol ym mis Gorffennaf 2017, ac mewn rhai achosion targedwyd ysgolion oedd yn wynebu sialensiau penodol ym maes cyflenwi (e.e. manteisio ar athrawon cyflenwi cyfrwng Cymraeg). Dechreuodd y recriwtio wedi i'r flwyddyn academaidd 2017-18 ddechrau ac oherwydd yr oedi hwn ni fu modd i rai clystyrau fanteisio ar y cyllid grant 100 y cant ar gyfer blwyddyn lawn gyntaf y Prosiect. Cymerodd y gweithgarwch recriwtio fwy o amser na'r disgwyl i rai ysgolion clwstwr arweiniol, gyda rhai yn derbyn llai o geisiadau na'r disgwyl ar gyfer y swyddi clwstwr. Adroddodd ysgolion clwstwr arweiniol y byddai cyfnod rhagarweiniol hirach wedi bod o gymorth, yn ogystal â'r cyfle i recriwtio yn barod ar gyfer dechrau'r flwyddyn academaidd. Bu angen i leiafrif o glystyrau ail-recriwtio yn ystod cyfnod y peilot gan fod athrawon ychwanegol wedi sicrhau swyddi parhaol. Er bod hyn wedi amharu ar y gwaith o

weithredu'r prosiect, mae ysgolion yn cydnabod hefyd bod cynnig llwybr i swyddi addysgu amser llawn yn fesur o lwyddiant y Prosiect.

Modelau gweithredu a fabwysiadwyd gan glystyrau

- 2.2 Roedd amrywiad yn strwythur pob clwstwr ac yn y math o ysgol a gymerodd rôl arweinydd clwstwr. Cafwyd amrywiaeth yn nifer yr ysgolion ac athrawon ym mhob clwstwr, gyda niferoedd yn amrywio o un i ddeg.
- 2.3 Nododd y gwerthusiad bedwar model cyflenwi trosfwaol a fabwysiadwyd gan glystyrau i amserlennu athro/athrawon ychwanegol. Mae Tabl 2.1 yn crynhoi cryfderau a heriau'r pedwar clwstwr modelau cyflenwi gwahanol a fabwysiadwyd.

Tabl 2.1. Cryfderau a heriau y gwahanol ddulliau gweithredu yn ystod y Prosiect

Model gweithredu	Cryfderau	Heriau
Amserlen foc (tymor neu hanner tymor ym mhob ysgol)	Meithrin perthnasoedd gwaith gyda staff a dysgwyr yn gyflym. Gweithdrefnau cyson ar gyfer yr athro ychwanegol.	Llai o gyfle i rannu arfer rhwng ysgolion dan drefniant parhaus.
Amserlen wythnosol/pythefnosol sefydlog mewn sawl ysgol	Caiff athrawon dosbarth eu rhyddhau'n rheolaidd i ganolbwyntio ar flaenoriaethau ysgol. Cysondeb ar gyfer athrawon ychwanegol a dysgwyr.	Llai o hyblygrwydd i ymateb i anghenion cyflenwi ar fyr rybudd / mewn argyfwng. Cyfle ar gyfer gweithgarwch arsylwi/asesu gyda dosbarthiadau rheolaidd ar gyfer yr ANG.
Amserlen hyblyg	Gellir darparu gwasanaeth cyflenwi ar fyr rybudd.	Gall fod yn feichus i'w weinyddu. Mae angen monitro cyfran deg. Mae'n anodd sicrhau y bodlonir gofynion sefydlu ANG
Amserlen gyfunol	Darperir gwasanaeth cyflenwi rheolaidd ar gyfer CPA. Mae hyblygrwydd ar gael ar gyfer cyflenwi mewn argyfwng.	Sicrhau y cyflawnir cyfleoedd ar gyfer arsylwadau ANG.

Monitro a gwerthuso

- 2.4 Yn gyffredinol, roedd ysgolion clwstwr arweiniol yn teimlo'n gadarnhaol am yr hyblygrwydd a ddangoswyd gan Lywodraeth Cymru wrth fonitro'r grant. Ar y cyfan, canfu ysgolion clwstwr arweiniol bod y gofynion monitro (ffurflenni hawlio yn arbennig) yn gymesur â swm y cymorth ariannol a gafwyd fel rhan o'r Prosiect. Fodd bynnag, profodd clystyrau rhai sialensiau wrth goladu a chyflwyno data monitro ar brydiau, megis: sicrhau bod data yn cael ei gasglu mewn ffordd gyson gan yr holl ysgolion clwstwr; sicrhau bod y ffordd y defnyddiwyd athrawon ychwanegol wedi cael ei chofnodi mewn ffordd briodol; a sicrhau y byddai modd trosi data ar lefel ysgol i adrannau'r ffurflen hawlio yn gywir. Yn ogystal, roedd gofyn i glystyrau gyflwyno adroddiadau diwedd blwyddyn, serch hynny nid templed penodol ar gyfer yr adroddiadau hyn a bu'r adroddiadau ar ddiwedd y flwyddyn gyntaf yn amrywiol o ran eu lefel o fanylder. Darparodd Arad dempled ar gyfer yr adroddiad ar ddiwedd yr ail flwyddyn a chynnig cymorth i glystyrau gyda'r broses o'u cwblhau.

3. Canlyniadau'r Prosiect

Dysgu ac addysgu

- 3.1 Mae'r Prosiect wedi cael effaith gadarnhaol ar addysgu a dysgu, wrth i athrawon ychwanegol ymdrwytho'u hunain mewn bywyd ysgol, a gwella'u cynllunio gwersi ac addysgeg. Adroddodd arweinwyr clwstwr ac ysgolion eraill y gwelwyd gwelliannau yn ansawdd yr addysgu o'i gymharu â'r gwasanaeth a geir gan athrawon cyflenwi trwy lwybrau cyflenwi traddodiadol. Ystyriwyd y Prosiect fel buddsoddiad yn ansawdd athrawon cyflenwi, yn ogystal â buddsoddiad mewn capasiti.
- 3.2 Helpodd y Prosiect i leddfu pwysau ar athrawon eraill: nododd arweinwyr clwstwr eu bod yn teimlo bod athrawon dosbarth wedi cael budd hefyd o'r ffaith bod ganddynt fwy o hyder yn y gwasanaeth cyflenwi sydd ar gael, gan wybod y gallant gymryd amser i fwrdd o'u dosbarth heb i hyn gael effaith niweidiol ar addysg y dysgwyr.
- 3.3 Defnyddiodd rhai clystyrau arbenigedd pwnc athrawon ychwanegol yn effeithiol. Roedd hyn yn cynnwys mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg, lle'r oedd athrawon ychwanegol wedi dwyn sgiliau mewn meysydd pwnc arbenigol lle y bu prinder athrawon yn draddodiadol.
- 3.4 Gwellodd ansawdd a chysondeb profiad dysgu disgyblion wrth ddefnyddio athrawon ychwanegol, gyda lles emosiynol dysgwyr elwa drwy brofiad dysgu mwy sefydlog.
- 3.5 Mae athrawon ychwanegol wedi helpu i gefnogi pontio effeithiol a dilyniant mewn addysgu a dysgu rhwng cyfnodau allweddol, gan gefnogi gwell cynllunio ar gyfer darpariaeth blwyddyn 7.

- 3.6 Mae athrawon ychwanegol wedi gwneud gwahaniaeth cadarnhaol i ymddygiad trwy ymglyfarwyddo â dulliau gweithredu rheoli ymddygiad ysgolion, a'u gweithredu.
- 3.7 Mae'r Prosiect wedi cefnogi darpariaeth anghenion dysgu ychwanegol (ADY): i rai clystyrau dyma oedd eu ffocws ac roedd y sefydlogrwydd a ddarperir gan athrawon ychwanegol yn fuddiol iawn i ddysgwyr. Bu cynnydd hefyd yn y gallu i ddarparu darpariaeth ADY cyfrwng Cymraeg mewn ysgolion prif ffrwd o ganlyniad i'r Prosiect, gydag athro arbenigol cyfrwng Cymraeg wedi'i ryddhau i ddarparu cefnogaeth mewn ysgolion cynradd Cymraeg.

Gwelliant ehangach mewn ysgolion

- 3.8 Mae defnyddio athrawon ychwanegol yn rheolaidd ac mewn ffordd wedi'i gynllunio wedi cefnogi blaenoriaethau ysgol ehangach. Yn hytrach na defnyddio'r athrawon i gyflenwi ar gyfer absenoldeb salwch ar fyr rybudd, mae nifer o glystyrau wedi ceisio gwneud defnydd pwrpasol o amser yr athrawon i sicrhau gwerth ychwanegol o'r Prosiect. O ganlyniad, rhyddhawyd staff i weithio ar weithgareddau ysgol-gyfan mwy strategol.
- 3.9 Cyfeiriodd ysgolion at flaenoriaethau gwella ysgolion yr oeddent wedi gallu gweithio arnynt o ganlyniad i allu rhyddhau staff yn cynnwys: darpariaeth llythrennedd, cynnal ymchwil weithredol, gwella prosesau cymedroli, systemau gwerthuso a monitro, cynllunio pontio a dulliau gwella ymddygiad. Heb athrawon cyflenwi o'r fath, nododd ysgolion clwstwr y byddai athrawon fel arfer yn cwblhau gweithgareddau gwella ysgolion yn eu hamser eu hunain.
- 3.10 Roedd ysgolion hefyd wedi gallu ymgymryd â gwaith i baratoi'r athrawon a'r ysgol ar gyfer trefniadau cwricwlwm ac asesu newydd, e.e. cynllunio trawsgwricwlaidd. Fe wnaeth athrawon ychwanegol hefyd ryddhau staff ar gyfer datblygiad proffesiynol, gyda staff yn mynychu hyfforddiant, yn cynnwys hyfforddiant ADY.
- 3.11 Ar adegau roedd ysgolion clwstwr wedi gallu gwneud y defnydd gorau o sgiliau ac arbenigedd athrawon ychwanegol i fynd i'r afael â meysydd gwella penodol (megis cefnogi gweithgareddau anogaeth), tra bod rhai eraill yn cefnogi gweithgareddau allgyrsiol; fel arfer nid yw athrawon cyflenwi a geir drwy asiantaethau allanol yn medru neu'n barod i wneud hyn.
- 3.12 Mae athrawon ychwanegol hefyd wedi gallu rhannu dysgu gyda chydweithwyr ar draws y clwstwr mewn i gefnogi dysgu proffesiynol, ar ôl arsylwi addysgu a dysgu mewn gwahanol leoliadau.

Cydweithio ar draws y clwstwr

- 3.13 I rai clystyrau, mae'r Prosiect wedi bod yn effeithiol wrth gryfhau cydweithio rhwng ysgolion. Nododd ysgolion mewn clystyrau oedd yn cydweithio'n dda cyn y Prosiect bod eu cydweithio wedi gwella. Fodd bynnag, nododd rhai mai bach oedd yr effaith a gafodd y Prosiect ar y berthynas waith a oedd eisoes wedi'i hen sefydlu. Roedd ysgolion yn gefnogol o'r hyblygrwydd wrth ddyrannu'r athrawon ychwanegol. Bu trafod rheolaidd rhwng ysgolion clwstwr ynghylch rheolaeth a gweithrediad y Prosiect ac roedd cyfathrebu'n effeithiol rhwng yr ysgolion dan sylw. Mae'r cymhelliant i gymryd rhan mewn cydweithio yn y dyfodol rhwng ysgolion clwstwr hefyd wedi cynyddu.
- 3.14 Rhannodd ysgolion clwstwr dulliau rheoli ac offerynnau eraill yn effeithiol trwy gydol y Prosiect. Er enghraifft, defnyddiwyd calendr ar-lein i oruchwylio'r broses o ddyrannu athrawon ychwanegol. Roedd cael un aelod o staff, yn ysgol arweiniol y clwstwr fel arfer, fel y prif bwynt cyswllt ar gyfer athrawon ychwanegol, yn effeithiol hefyd.
- 3.15 Bu athrawon ychwanegol yn rhannu dulliau gweithredu addysgu a dysgu rhwng ysgolion clwstwr. Roedd rhannu arferion a dulliau gweithredu ar gyfer y cwricwlwm newydd, strategaethau rheoli ymddygiad, dulliau i gynorthwyo dysgwyr neu syniadau penodol ynghylch cyflwyno'r cwricwlwm, yn ganlyniadau cadarnhaol a oedd yn deillio o'r Prosiect.
- 3.16 Cwblhawyd prosiectau clwstwr cydweithredol llwyddiannus yn ystod y Prosiect. Cynorthwywyd prosiectau clwstwr yn uniongyrchol wrth i athrawon ychwanegol ddarparu gweithgareddau ar draws ysgolion clwstwr, neu wrth i'r athrawon ychwanegol gyflenwi yn ystod gwersi a oedd yn golygu bod athrawon eraill yn gallu cwblhau gweithgareddau o'r fath, mynychu cyfarfodydd neu hyfforddiant er mwyn symud prosiect clwstwr yn ei flaen.
- 3.17 Mae'r Prosiect wedi cael effaith gadarnhaol ar brosesau pontio i ysgolion a dysgwyr, gydag athrawon ychwanegol a fu'n gweithio ar draws cyfnodau yn medru meithrin perthnasoedd dros y tymor hwy gyda dysgwyr blwyddyn 6 a bod yn 'wyneb cyfarwydd' wrth iddynt bontio i'r ysgol uwchradd. Roedd cysondeb o ran y dulliau rheoli ymddygiad a dysgu hefyd yn cynorthwyo pontio effeithiol i'r cyfnod uwchradd.

Athrawon ychwanegol

- 3.18 Mae athrawon ychwanegol wedi cael budd wrth gyflawni eu rôl yn y Prosiect; mae eu sgiliau, eu cymhwysedd, eu hyder a'u hannibyniaeth fel athrawon wedi datblygu, yn enwedig trwy'r profiad o addysgu grwpiau oedran gwahanol, mewn amrediad o ysgolion y mae ganddynt ddulliau gweithredu amrywiol.
- 3.19 Cynigiwyd amrediad o gyfleoedd datblygiad personol i athrawon ychwanegol yn ystod y Prosiect. Darparwyd DPP yn yr ysgol arweiniol a hefyd, mewn ysgolion ar draws y clwstwr. Cafwyd amrediad o hyfforddiant a rhoddodd sylw i ofynion athrawon unigol yn

ogystal â thargedau datblygu ysgolion megis addysgeg / dulliau gweithredu addysgu / gweithredu'r cwricwlwm newydd.

- 3.20 Cwblhaodd tri deg wyth o athrawon ychwanegol eu cyfnod sefydlu ANG. Cafodd athrawon ychwanegol gymorth ychwanegol gan yr ysgol yn aml er mwyn cynnig cyfleoedd iddynt i roi sylw i'r elfennau angenrheidiol er mwyn cwblhau'r cyfnod sefydlu. Amlygodd athrawon hefyd yr her o fanteisio ar gymorth ANG a DPP wrth weithio fel athro cyflenwi dyddiol a'r anhawster o roi sylw i elfennau gofynnol y safonau athrawon mewn cyferbyniad â'r cymorth a gawsant yn eu rôl fel athro ychwanegol.
- 3.21 Roedd athrawon ychwanegol wedi cael budd o'r cymorth cyson gan fentor a gawsant ar gyfer eu blwyddyn sefydlu ANG, a'r cyfleoedd a hwyluswyd i gwblhau'r gwaith cynllunio gwersi/paratoi/gwerthuso gofynnol. Fodd bynnag roedd diffyg addysgu cyson a rheolaidd mewn dosbarthiadau ar gyfer yr elfen baratoi/gwerthuso sy'n ofynnol er mwyn cwblhau eu cyfnod sefydlu ANG yn rhwystr weithiau.
- 3.22 Llwyddodd saith ar hugain o athrawon i sicrhau cyflogaeth barhaol wrth iddynt gyflawni'r rôl ychwanegol. Roedd rhai athrawon yn dymuno parhau i weithio yn eu hysgol gyfredol/arweiniol neu o fewn y clwstrwr ac roeddent yn teimlo eu bod mewn gwell sefyllfa i ymgeisio am y swyddi hyn gan eu bod yn gwybod y dulliau gweithredu pedagogaidd ar draws y clwstrwr, yn ogystal â'r profiad a'r hyfforddiant a gafwyd i gefnogi eu cais.
- 3.23 Roedd athrawon ychwanegol yn teimlo'n gadarnhaol am y cyflog a'r amodau sy'n gysylltiedig â rôl yr athro ychwanegol, ac roeddent yn croesawu'r gydnabyddiaeth o'u statws proffesiynol, a barnwyd bod cysondeb a sefydlogrwydd y rôl yn well na threfniant cyflenwi o ddydd i ddydd.
- 3.24 Estynnwyd y contract clwstrwr i 14 athro a byddant yn parhau yn y rôl tan 2020, a nododd athrawon eraill y byddent wedi croesawu'r cyfle i allu parhau yn y rôl. Ar y llaw arall, esboniodd rhai athrawon yr hoffent symud ymlaen i brofi addysgu yn eu dosbarth eu hunain ac roeddent yn teimlo eu bod wedi meithrin y sgiliau er mwyn gwneud hynny.
- 3.25 Mae datblygu perthnasoedd cadarnhaol wedi bod yn ganlyniad ychwanegol i ddeillio o'r Prosiect, wrth i athrawon ychwanegol *feithrin perthynas* gyda chydweithwyr a theimlo'n rhan o dîm yr ysgol; roedd cysondeb y rôl wedi'u galluogi i deimlo'n rhan o gymuned yr ysgol.

Arbedion effeithlonrwydd a manteision ariannol

- 3.26 Ceir ychydig dystiolaeth bod y Prosiect wedi cynorthwyo effeithlonrwydd ym maes rheoli cyflenwi. Bu modd i glystyrau sy'n defnyddio asiantaethau cyflenwi allanol er mwyn bodloni rhywfaint o'u hanghenion cyflenwi ystyried y manteision o ran amser ac adnoddau o ddefnyddio athrawon ychwanegol rheolaidd. Adroddodd ysgolion clwstrwr bod defnyddio

athrawon ychwanegol wedi lleihau'r amser yr oedd eu staff rheolaidd yn ei dreulio yn cyflawni tasgau gweinyddol.

3.27 Un dull er mwyn nodi pa mor gost-effeithlon yw'r Prosiect yw cymharu cyfanswm y grant gan Lywodraeth Cymru a hawliwyd gan glystyrau hyd yn hyn, gydag amcangyfrifon o werth ariannol nifer y diwrnodau cyflenwi a gyflawnwyd gan athrawon ychwanegol. Er bod £2.7m ar gael gan Lywodraeth Cymru ar gyfer y Prosiect peilot hwn mae'r union gyfanswm yn debygol o fod yn is erbyn diwedd y Prosiect, yn rhannol oherwydd na fu modd i'r Prosiect gychwyn yn rhan fwyaf y clystyrau tan ail dymor y flwyddyn gyntaf. Yn ogystal, mae rhai clystyrau wedi wynebu sialensiau wrth geisio recriwtio nifer ddisgwyliedig yr athrawon ychwanegol. Mae Tabl 3.1 yn cynnig trosolwg o gymhariaeth y gost o ddarparu'r gwasanaeth cyflenwi, ac yn awgrymu y defnyddiwyd y cyllid ar ffurf grant mewn ffordd gymharol effeithiol wrth dalu am wasanaeth cyflenwi, ond y bydd gorbenion eraill hefyd sy'n gysylltiedig â chyflogi athro ychwanegol. Caiff y ffigurau hyn eu diweddarau ar gyfer yr adroddiad gwerthuso dilynol i'w baratoi yn 2020, gan ddefnyddio ffigurau a ddarparwyd gan glystyrau yn ffurflen hawlio 6 (Ebrill – Awst 2019).

Tabl 3.1. Trosolwg o'r gymhariaeth rhwng y costau o ddarparu gwasanaeth cyflenwi

Cyfanswm y grant a oedd ar gael	£2,700,00
Swm a hawliwyd (Tachwedd 2017- Mawrth 2019)	£1,296,294
Cyfanswm y diwrnodau absenoldeb yr oedd gofyn cael gwasanaeth cyflenwi ar eu cyfer	22,242
Diwrnodau a gyflenwyd gan athrawon ychwanegol	6,539
Cost amcangyfrifedig defnyddio asiantaethau cyflenwi allanol i gyflenwi yn ystod yr absenoldebau a gyflenwyd gan athrawon ychwanegol y Prosiect	£902,382 – £1,078,935

3.28 Fodd bynnag, nid yw'r ffigurau hyn yn cynnig portread cywir o'r ffordd y dyrannwyd athrawon ychwanegol yn ystod y Prosiect.

- Gwelwyd rhai gwendidau a bylchau yn y data a ddarparwyd mewn ffurflenni hawlio clystyrau
- Ni fyddai pob ysgol glwstwr wedi talu am athrawon gan asiantaethau cyflenwi allanol i fodloni eu gofynion cyflenwi, ond yn hytrach, byddent wedi defnyddio dewisiadau cyflenwi mewnol megis CALU.

- Mae'r Prosiect wedi darparu gwerth ychwanegol i ysgolion clwstwr trwy ganiatáu iddynt ryddhau staff i weithio ar flaenoriaethau gwella ysgol; mae'n her i ysgolion rhyddhau staff yn rheolaidd heb yr arian i dalu am wasanaeth cyflenwi.

3.29 Mae cyfyngiadau i unrhyw gasgliadau sy'n ymwneud yn uniongyrchol â gwerth cyffredinol y gwasanaeth cyflenwi a ddarparwyd gan yr athrawon ychwanegol o'i gymharu â mewnbwn ariannol Llywodraeth Cymru a'r clwstwr, a systemau cyflenwi blaenorol. Mae'r Prosiect wedi caniatáu i ysgolion clwstwr gael budd drwy wasanaeth cyflenwi ychwanegol na fyddent wedi manteisio arno o reidrwydd, heb y Prosiect; mewn nifer o achosion nid yw eu defnydd o athrawon ychwanegol yn adlewyrchu gofynion cyflenwi arferol. Mae'r athrawon ychwanegol wedi darparu capasiti ychwanegol i ysgolion gyflawni gweithgareddau dymunol.

Cynaliadwyedd

3.30 Adroddodd ysgolion clwstwr arweiniol y byddai'r gwaith o reoli a gweinyddu eu prosiect wedi bod yn gynaliadwy yn y tymor hir. Ni fu'r gwaith o weinyddu'r prosiect yn rhy feichus neu nid oedd wedi cymryd gormod o amser clystyrau, ar ôl iddynt bennu prosesau priodol.

3.31 Mae tua un o bob tri chlwstwr yn parhau neu'n ystyried parhau gyda rhai o elfennau eu prosiect am y drydedd flwyddyn, ar ôl i gyllid Llywodraeth Cymru ddod i ben. Cynhaliodd y clystyrau sy'n weddill drafodaethau am y posibilrwydd o barhau ac adroddodd ysgolion clwstwr arweiniol ddymuniad clir ymhlith yr holl ysgolion i barhau os oes modd. Adroddodd ysgolion clwstwr arweiniol siom mawr oherwydd y ffaith na allant barhau gyda'u prosiect. Roedd rhai rhwystrau allweddol a nodwyd gan ysgolion clwstwr sy'n atal cynaliadwyedd yn cynnwys:

- Y costau uwch sy'n gysylltiedig â chyflogi athrawon ychwanegol mewn swydd gyflogedig o'u cymharu â'r costau ad hoc o athrawon cyflenwi trwy asiantaethau cyflenwi.
- Y costau uwch o gyflogi athrawon ychwanegol o gymharu â'r costau cyfyngedig o drefnu cyflenwi yn fewnol (e.e. gan ddefnyddio CALU, goruchwylwyr llanw a chynlluniau yswiriant).
- Y ffaith na ellir gwireddu'r costau a arbedir mewn hinsawdd o ddiffyg ariannol;

3.32 Adroddodd ysgolion clwstwr arweiniol nad ydynt yn parhau gyda'u prosiectau ac eu bod yn debygol o fynd yn ôl i'w modelau cyflenwi blaenorol yn y tymor byr. Mae hyn yn cynnwys mynd yn ôl i ddefnyddio gwasanaeth cyflenwi mewnol (megis CALU a goruchwylwyr llanw y maent eisoes yn cael eu cyflogi i ddarparu gwasanaeth cyflenwi) a gwasanaeth cyflenwi allanol (megis mynd yn ôl i ddefnyddio'r asiantaethau cyflenwi arferol).

3.33 Yn y tymor hir, mynegwyd rhywfaint o barodrwydd gan glystyrau i ailystyried cynnal prosiect cyflenwi tebyg yn eu clwstwr, ond dim ond dan amgylchiadau arbennig, yn cynnwys: gostyngiad o ran y diffyg ariannol y mae ysgolion yn ei wynebu ar hyn o bryd; newidiadau i gyflog ac amodau athrawon a fyddai'n ystyried rôl newydd yr athro ychwanegol; cyfleoedd i sefydlu modelau clwstwr cyflenwi y telir amdano sy'n debyg i gronfeydd cyflenwi presennol ar lefel awdurdod lleol.

4. Casgliadau ac ystyriaethau at y dyfodol

Casgliadau

4.1 Mae'r gwerthusiad o'r Prosiect Clwstwr Cyflenwi mewn Ysgolion wedi archwilio'r manteision a'r sialensiau sy'n gysylltiedig gyda chynllun, gweithrediad a chanlyniadau'r Prosiect.

Gweithredu trefniadau amgen ac arloesol er mwyn rhoi sylw i gyflenwi yn ystod absenoldebau mewn ysgolion

4.2 Mae'r Prosiect peilot wedi llwyddo i gynllunio a gweithredu amrediad o drefniadau amgen ac arloesol er mwyn rhoi sylw i gyflenwi yn ystod absenoldebau athrawon. Defnyddiwyd gwahanol ddulliau er mwyn rheoli ac amserlennu yr athrawon ychwanegol gan y clystyrau a gymerodd rhan yn y Prosiect peilot, yn amrywio o flociau amser penodol ym mhob ysgol (e.e. hanner tymor neu dymor cyfan) i amserlen hollol hyblyg yn unol â'r galw gan ysgolion am wasanaeth cyflenwi.

4.3 Defnyddiwyd athrawon ychwanegol i gyflawni amrediad o dasgau; gan gynnwys cyflenwi mewn argyfwng, cyflenwi rheolaidd er mwyn darparu ar gyfer CPA; a allai gynnwys darparu prosiectau cyson ar draws y clwstwr; gosod gwersi dosbarth/pwnc rheolaidd a gwaith prosiect pontio. Roedd yr ymreolaeth a'r hyblygrwydd yng ngweithrediad y Prosiect yn golygu bod clystyrau'n gallu asesu effeithiolrwydd y model cynllunio a darparu a ddefnyddiwyd ganddynt, ac roedd nifer fach wedi addasu eu model am yr ail flwyddyn.

Y cymorth ar gyfer athrawon ANG wrth iddynt gyflawni rolau cyflenwi tymor byr o ran eu datblygiad proffesiynol a'u cadw

4.4 Mae'r Prosiect peilot wedi sicrhau amrediad o gyfleoedd datblygiad proffesiynol i athrawon ychwanegol, gan ddarparu hyfforddiant er mwyn rhoi sylw i ofynion athrawon unigol a thargedau datblygu ysgol.

4.5 Mae'r Prosiect peilot wedi cynorthwyo nifer o athrawon ychwanegol i gwblhau eu cyfnod ymsefydlu ANG yn llwyddiannus. Amlygodd rhai athrawon ychwanegol yr her a gawsant wrth geisio manteisio ar DPP a chymorth ANG pan fuont yn gweithio fel athro cyflenwi

dyddiol yn flaenorol. Roedd y cymorth cyson a gafodd athrawon ychwanegol gan fentor wedi helpu eu cynnydd hefyd. Fodd bynnag, i rai athrawon ychwanegol, gwelwyd diffyg addysgu rheolaidd mewn dosbarthiadau er mwyn caniatáu ar gyfer yr elfen baratoi/gwerthuso sy'n ofynnol er mwyn cwblhau'r cyfnod ymsefydlu ANG ac roedd hyn yn rhwystro ar brydiau.

- 4.6 Mae'r Prosiect peilot wedi cynorthwyo sawl athro i sicrhau cyflogaeth barhaol wrth iddynt gyflawni'r rôl ychwanegol, ac roedd rhai yn dymuno parhau i gyflawni eu rôl gyfredol neu weithio o fewn un o'u hysgolion clwstwr. I athrawon ychwanegol eraill, byddent yn parhau i gyflawni'r rôl tan 2020. Nododd athrawon eraill y byddent wedi croesawu'r cyfle i allu parhau yn y rôl. Mae hyn yn dangos y potensial i brosiectau tebyg yn y dyfodol i gefnogi ymdrechion i gadw staff mewn rhai clystyrau.

Arbedion effeithlonrwydd, tystiolaeth o werth ychwanegol ac arbedion ariannol posibl

- 4.7 Ceir rhywfaint o dystiolaeth bod y Prosiect peilot wedi cynorthwyo effeithlonrwydd wrth reoli gwaith cyflenwi. Adroddodd ysgolion clwstwr bod defnyddio athrawon ychwanegol yn lleihau'r amser y byddai eu staff rheolaidd yn ei dreulio yn cyflawni tasgau gweinyddol.
- 4.8 Er bod £2.7 miliwn ar gael ar gyfer y Prosiect hwn mae'r cyfanswm go iawn yn debygol o fod yn is na hyn erbyn diwedd y Prosiect, yn rhannol o ganlyniad i'r ffaith na fu modd cychwyn y Prosiect yn rhan fwyaf y clystyrau tan yr ail dymor yn ystod y flwyddyn gyntaf. Y swm a hawliwyd (Tachwedd 2017 – Mawrth 2019) gan glystyrau oedd £1,296,294; cyfanswm y diwrnodau absenoldeb yr oedd gofyn trefnu gwasanaeth cyflenwi ar eu cyfer yn ystod y cyfnod hwn oedd 22,242, ac roedd athrawon ychwanegol wedi cyflenwi yn ystod 6,539 o'r rhain. Mae cost amcangyfrifedig defnyddio asiantaethau cyflenwi allanol ar gyfer y diwrnodau ychwanegol hyn rhwng £902,382 a £1,078,935. Mae hyn yn awgrymu y defnyddiwyd y cyllid ar ffurf grant mewn ffordd gymharol effeithiol, ond y bydd gorbenion eraill sy'n gysylltiedig â chyflogi athro ychwanegol.
- 4.9 Fodd bynnag, nid yw'r ffigurau hyn yn cynnig portread cywir o'r ffordd y defnyddiwyd athrawon ychwanegol o reidrwydd. Yn gyntaf, gwelwyd rhai gwendidau a bylchau yn y data a ddarparwyd mewn ffurflenni hawlio clystyrau, a rhai anghysondebau yn y data o ganlyniad i'r gwahanol ddehongliadau o'r gofynion a welwyd ymhlith clystyrau. Yn ail, ni fyddai pob ysgol glwstwr wedi talu am athrawon gan asiantaethau cyflenwi allanol i fodloni eu gofynion cyflenwi, ond yn hytrach, byddent wedi defnyddio dewisiadau cyflenwi mewnol megis CALU. Yn drydydd, mae'r Prosiect wedi cynnig gwerth ychwanegol i ysgolion clwstwr trwy ganiatáu iddynt ryddhau staff i weithio ar flaenoriaethau gwella ysgol; byddai rhyddhau'r staff hyn mewn ffordd mor rheolaidd wedi bod yn anodd neu'n amhosibl fel arall, heb yr arian i dalu am wasanaeth cyflenwi.

4.10 O ganlyniad, mae hyn yn golygu bod cyfyngiadau i unrhyw gasgliadau sy'n ymwneud yn uniongyrchol â gwerth cyffredinol y gwasanaeth cyflenwi a ddarparwyd gan yr athrawon ychwanegol o'i gymharu â mewnbwn ariannol Llywodraeth Cymru a'r clwstwr, a systemau cyflenwi blaenorol. Mae'r Prosiect wedi caniatáu i ysgolion clwstwr gael budd gan wasanaeth cyflenwi ychwanegol na fyddent wedi manteisio arno fel arall o reidrwydd, heb y Prosiect; felly, nid yw eu defnydd o athrawon ychwanegol yn adlewyrchu gofynion cyflenwi arferol. Mewn geiriau eraill, mae'r athrawon ychwanegol wedi darparu capasiti ychwanegol i ysgolion gyflawni gweithgareddau dymunol.

4.11 Ni fu'r gwaith o weinyddu'r prosiect yn rhy feichus i glystyrau ac nid oedd wedi cymryd gormod o amser ar ôl iddynt sefydlu prosesau priodol. Mae tua un o bob tri o'r clystyrau naill ai'n parhau neu'n ystyried parhau elfennau o'u prosiect am y drydedd flwyddyn. Cynhaliodd y clystyrau sy'n weddill drafodaethau am y posibilrwydd o barhau ac adroddodd ysgolion clwstwr arweiniol ddymuniad clir ymhlith yr holl ysgolion i barhau os oes modd. Adroddodd ysgolion clwstwr arweiniol siom mawr oherwydd y ffaith na allant barhau gyda'u prosiect. Nododd arweinyddion clwstwr nifer o rwystrau i gynaliadwyedd y Prosiect.

Hyrwyddo arfer gorau ym maes cydweithio a gweithio ar y cyd ar draws clystyrau ysgolion

4.12 Mae cydweithio mewn clystyrau wedi cael ei gryfhau a'i hyrwyddo ar draws clystyrau yn ystod y Prosiect. Bu ysgolion yn trafod rheolaeth a darpariaeth y Prosiect yn rheolaidd a bu'r cyfathrebu rhwng yr ysgolion dan sylw yn effeithiol.

4.13 Bu'r arfer o hyrwyddo arfer gorau yn amlwg wrth i athrawon ychwanegol rannu dulliau addysgu a dysgu rhwng ysgolion clwstwr.

4.14 Yn ogystal, cwblhawyd prosiectau ysgolion clwstwr cydweithredol yn llwyddiannus yn ystod y Prosiect peilot, wrth i athrawon ychwanegol ddarparu gweithgareddau ar draws ysgolion clwstwr, neu gyflenwi yn ystod gwersi fel y bu modd i athrawon eraill gwblhau gweithgareddau traws-glwstwr, mynychu cyfarfodydd neu hyfforddiant er mwyn symud prosiect clwstwr yn ei flaen. Mae athrawon a ryddhawyd gan yr athrawon ychwanegol wedi cael yr amser i arwain datblygiadau ar lefel ysgol ac i fod yn gyfrifol amdanynt. Ceir cyswllt agos rhwng y dull gweithredu hwn a'r bwriad ar gyfer blaenoriaeth Llywodraeth Cymru i reoli lles a llwyth gwaith y gweithlu ar gyfer y sector. Bu cydweithio er mwyn cynorthwyo prosesau pontio effeithiol yn gadarnhaol i glystyrau hefyd, gydag athrawon ychwanegol yn gweithio ar draws cyfnodau gan ddarparu cysondeb o ran ymddygiad a dysgu i gefnogi trosglwyddo effeithiol i'r cyfnod uwchradd.

5. Ystyriaethau ar gyfer y dyfodol

- 5.1 Gan ystyried casgliadau'r gwerthusiad, mae'n annhebygol y byddai unrhyw glystyrau ysgolion eraill yn sefydlu dulliau gweithredu ar y cyd er mwyn rhoi sylw i gyflenwi heb fod cyllid ar ffurf grant ar gael.
- 5.2 Mae tystiolaeth ddigonol o ganlyniadau llwyddiannus o'r Prosiect i Lywodraeth Cymru ystyried cefnogi ail gam y Prosiect Clwstrwr Cyflenwi mewn Ysgolion. Ceir pwyntiau dysgu clir i'w hystyried wrth gynllunio a dylunio ail gam. Rhoddir crynodeb o'r rhain isod:
- Sicrhau amser cyflwyno digonol er mwyn caniatáu gweithgarwch i hysbysebu swyddi yn eang a recriwtio ymgeiswyr addas i ddechrau ar yr adeg sydd fwyaf priodol i bob ysgol. Ceir potensial i dargedu Athrawon Newydd Gymhwyso, o gofrestr ganolog; gan weithio gydag EWC a phrifysgolion.
 - Dylid ceisio sicrhau bod clystyrau'n weithredol o ddechrau blwyddyn academiaidd, ar ôl cael y cyfle ymlaen llaw i gytuno ar eu model darparu.
 - Dylid ystyried dewisiadau amgen er mwyn darparu cyllid ar ffurf grant mewn ffordd raddedig dros gyfnod o dair blynedd, gan ganiatáu i glystyrau ymwreiddio'r broses mewn ffordd effeithiol.
 - Parhau i fabwysiadu dull gweithredu hyblyg, gan annog clystyrau i lunio a gweithredu modelau gwaith sy'n gweithio yn y ffordd orau iddyn nhw (o ran niferoedd yr ysgolion, niferoedd yr athrawon ychwanegol, a sut y caiff yr athrawon ychwanegol eu defnyddio). Er hyn, gallai Llywodraeth Cymru barhau i sicrhau bod y cymorth yn glir ar gyfer gofynion monitro ac adrodd, ac y darperir templedi a strwythur pan fo hynny'n briodol.
 - Gwahodd ceisiadau gan glystyrau i gymryd rhan yn y Prosiect, gan fynnu bod clystyrau'n nodi sut y byddai'r Prosiect yn cael ei ddefnyddio i gynorthwyo blaenoriaethau gwella ysgol ehangach; sut y darperir DPP i Athrawon Newydd Gymhwyso; sut y mae'r Prosiect yn cysylltu gyda gweithgareddau ehangach er mwyn cynorthwyo'r cwricwlwm newydd.
 - Dylid pennu amodau a fydd ynghlwm â'r cyllid, er mwyn sicrhau nas defnyddir y Prosiect er mwyn darparu gwasanaeth cyflenwi dros y tymor hir mewn un ysgol, gan sicrhau y rhoddir profiad o addysgu mewn amrediad o ysgolion a Chyfnodau Allweddol i athrawon ychwanegol pan fo modd.
 - Dylai clystyrau ymrwmo i wneud defnydd o sgiliau arbenigol athrawon ychwanegol (sy'n meddu ar arbenigedd pwnc neu sy'n arbenigo mewn darparu cymorth i grwpiau penodol o ddysgwyr megis cymorth ADY a ddefnyddir mewn ffordd effeithiol).
 - Mae'n bwysig bod clystyrau ac athrawon ychwanegol yn glir ynghylch y system

rheolaeth llinell ac atebolrwydd, a phwy sy'n gyfrifol am drefnu cymorth a hyfforddiant ANG. Mae cwblhau cyfnod ymsefydlu ANG yn golygu bod yn rhaid i athrawon gynllunio dilyniant o wersi a gallai prosiectau tebyg yn y dyfodol sicrhau bod cyfleoedd i wneud hyn yn cael eu sefydlu mewn dosbarthiadau penodedig yn yr amserlen am rywfaint o'r amser.

- ix. Os darperir menter debyg yn y dyfodol ac os bydd yn parhau i dargedu Athrawon Newydd Gymhwys, ceir y potensial i sefydlu a hwyluso rhwydwaith i ddarparu cymorth gan gymheiriaid ar gyfer y rhai sy'n cyflawni'r rôl.
- x. Ar gyfer prosiectau tebyg yn y dyfodol, gallai clystyrau gael enghreifftiau ac arweiniad ynghylch hysbysebu am swyddi, ac ynghylch defnyddio'r athro/athrawon ychwanegol yn eu clwstwr e.e. y gwahanol ddulliau sy'n bosibl er mwyn amserlennu a sicrhau bod cydbwysedd rhwng anghenion y clwstwr a'r disgwyliad ynghylch datblygiad proffesiynol ar gyfer yr athro ychwanegol. Gallai'r bedair astudiaeth achos sy'n cael eu cynnwys yn yr adroddiad hwn gael eu hystyried gan ysgolion wrth iddynt archwilio'r posibilïadau ar gyfer modelau amgen yn y dyfodol a'u manteision posibl.

Adroddiad ymchwil llawn: Duggan, B., Glover, A., Grover, T. Feehan, A. (2019). Gwerthusiad o'r Prosiect Clwstwr Cyflenwi mewn Ysgolion. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, Rhif adroddiad GSR 50/2019

Ar gael yma: <https://llyw.cymru/gwerthusiad-or-clwstwr-cyflenwi-mewn-ysgolion>

Barn yr ymchwilwyr a fynegir yn yr adroddiad hwn ac nid yw o reidrwydd yn adlewyrchu barn Llywodraeth Cymru.

Am wybodaeth bellach, cysylltwch â:

Katy Marrin

Is-adran Ymchwil Gymdeithasol a Gwybodaeth

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

E-bost: YmchwilYsgolion@llyw.cymru